

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

XI priores dies complectens

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1863

Vita S. Gregorii Episcopo Nazianzeni Patris S. Gregorii Theologi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72708](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72708)

Quando pas-
sus.

Clarus mira-
culis et sancti-
tatis opinio-
ne.
Corpus Urbe-
veteri serva-
tur, ut putat
Inbeus.

Confessoris solemnitate officium differri. Ast Hieronymus Rubeus Kalendis Januarii mortem pro Christo appetiisse asserit lib. 2 Historiar. Raven. Cajo, inquit, subrogatus Marcellinus, et Marcellino Marcellus fuit. Quo tempore Severus Ravennas, alius ab Archiepiscopo, e medio sublatus est ab Maximiano Augusto: qui decimus et postremus in Occidente Christianos persequebatur. Viri enim sancti prodigia, et vitam innocenter actam cum Maximianus accepisset, ob inveteratum in Christianos odium, captum, et sacrificare falsis diis renuentem, uti diximus, interfici jussit Kal. Januarii: cujus cadaver nunc summa religione in Orbito, quam plerique veteribus Herba-

num fuisse putant, ab incolis conservatur, et colitur. Hoc loco, mea quidem sententia, Franciscus Maurolycus Messanensis Abbas manifeste aberrasseprehenditur, qui in suo Martyrologio, hunc fuisse Episcopum scribat: et longe magis Ferrettus, qui hunc Severum cum illo confundat, qui fuit Ecclesie Archiepiscopi fratris filius.

EX VARIIS AU-
CTORIBUS.

Falli Rubeum ait Ferrarius: non enim hujus Severi extare Urbeveteri reliquias, sed alterius qui xv Februarii et 1 Octob. colitur. Petrus de Natalib. lib. 3 cap. 66 S. Severum Martyrem et S. Severum Presbyterum, illum qui xv Februarii colitur, in unum conflavit.

Negat Ferrarius.

DE SANCTIS MARTYRIBUS EVANTO ET HERMETE

IN RHÆTIA.

1 JAN. Martyrologium S. Hieronymi: In Retia Evanti, Hermetis.

DE S. MAGNO MARTYRE.

1 JAN.

Martyrologium Romanum: Eodem die S. Magni Martyris. Eadem habet Bellinus a Padua, Franciscus Maurolycus, Petrus Galesinius aliique. Nihil præterea de eo reperi.

DE S. THEODOTO MARTYRE.

1 JAN.

S. Theodotus capite plexus.

Menæa 1 Januarii: Eodem die Sanctus Martyr Theodotus gladio vitam finit. Bini deinde versus subjiciuntur, quorum hæc est sententia: Non feram, inquit Theodotus, nisi gratiam Dei capite redemero. Aliquot celebrantur in Latinorum Martyrologiis Theodoti, a quibus tamen diversum hunc reor esse.

VITA

S. GREGORII EPISCOPI NAZIANZENI

PATRIS S. GREGORII THEOLOGI.

CIRCAAN. CHR.

CCCLXXIII.

1 JAN.

S. Gregorius pater S. Gregorii Nazianzeni sive Theologi.

Sanctum Gregorium Episcopum Nazianzenum, S. Gregorii Theologi parentem, hoc die venerantur Græci, ut ex Menæis patet; in quibus hæc habentur: Eodem die S. Gregorius pater S. Gregorii Theologi in pace quiescit. Eum laudat Gregorius filius in carmine quod de se ipse composuit, et alibi; sed fusissime oratione in ejus funere habita præsentis S. Basilii, in quam extant Eliæ Cretensis commentarii et scholia Jacobi Billii, ex cujus interpretatione eam hic damus.

S. GREGORII

THEOLOGI IN LAudem PATRIS SUI
GREGORII ORATIO.

JACOBO BILLIO INTERPRETE.

S. Basilii honorifica compellatio.

Homo Dei, et fidelis serve, et mysteriorum Dei dispensator, et vir spiritualium desideriorum: hoc enim nomine sublimes et excelsos viros, et supra ea quæ oculis cernuntur, positos, Scriptura vocat. Quin te quoque Pharaonis, hoc est omnis Ægyptiacæ atque adversariæ potestatis Deum appello, Ecclesiæ-

que columnam et fundamentum, et Domini voluntatem, et luminare in mundo verbum vitæ sustinens, et fidei fulcimentum, spiritusque domicilium. Et quid nomina ea omnia, quæ tibi tua virtus peperit, alia aliud tibi concilians atque offerens, recensere pergo? Ceterum die quæso. Unde te habemus, quænam est opera tua, quidque nobis allaturus huc accedis? Quandoquidem omnibus in rebus te Deo adjutore Deique afflatu impulsuque, atque ad eorum, qui te excipiunt, utilitatem moveri compertum habeo. An ut nos visas huc te contulisti? an ut pastorem quæras? an ut gregem visites? nos quidem jam nullos, maximeque nostri parte simul cum eo vita perfunctos, atque hunc afflictionis locum gravissime ferentes, hoc præsertim tempore, quo peritum gubernatorem vitæque nostræ facem, quam nobis salutis ignem e sublimi ostentantem intuentes recto cursu ferebamur, amisimus: illum autem cum omni virtute pastoralique disciplina, quam diuturno tempore collegerat, a nobis morte abreptum, plenum dierum, ac prudentia, et (ut Salomonis verbis utar) gloriæ senectute coronatum: gregem denique anxium et abjectum, summoque, ut vides, morore tristitiæque profligatum, non jam in virenti loco requiescentem, nec refectionis aqua enutritum, sed præcipitia et solitudines et barathra, in quæ dispergatur, ac pereat, quærentem,

Causæ ob quas ad id funus venerit Basilii.

Proverb. 16. v. 31.

PER
GREGOR. FIL.

quarentem, num alium quoque posthac solertem ac prudentem pastorem consecuturus sit, dubitantem; illud quidem certissime sibi persuadentem, numquam se alium ei virtute parem habiturum, beneque secum agi putaturum, si non multo inferiorem.

2 Porro cum tria hæc, ut dixi, tibi huc veniendi necessitatem peræque attulerint, nōs scilicet, et grex, et pastor; age pro eo curationis spiritu, quo præditus es, congruentem cuique medicinam adhibe, ac sermonem cum iudicio dispensa, quo tuam sapientiam magis admiremur. Quoniam autem modo dispensabis? Primum si illum, ut virtus ipsius promeretur, laudaveris, non solum ut puro puram orationem instar funebris cuiusdam muneris inferas; sed etiam ut vitam illius vitæque rationem aliis velut exemplar quoddam ad imitandum proponas. Deinde si de vita et morte, de animæ corporisque conjunctione ac separatione, de duobus mundis, hoc nimirum præsentem ac fluxo et fragili, et eo qui animo ac ratione intelligitur, nec unquam effluit, brevem ad nos orationem habueris; nobisque persuaseris, ut illius quidem imposturas hac perturbationem et inconstantiam, ac velut in undis sursum deorsumque iactationem aspernemur; huic autem firmo et stabili, et divino, semperque eodem modo se habenti, atque omni turbulentiæ et confusionis experti totos nos addicamus: sic enim fore, ut eorum qui ante nos e vita discesserint, interitu minus diserciemur, imo etiam lætemur: si nos oratione tua hinc abductos in altum subvexeris, præsentemque molestiam in futuro ævo abdideris, fidemque feceris nos quoque ipsos ad bonum Dominum concitato cursu properare, atque habitationem peregrinatione meliorem et præstantiorem esse: quodque navigantibus est portus, hoc iis qui hujus vitæ procellis agitantur, migrationem in alteram vitam esse: aut etiam quemadmodum qui longum iter priores confecerunt, meliore sunt conditione, quam qui itineris laboribus adhuc fatigantur; ita tolerabiliorem et meliorem eorum conditionem esse, qui ad supernum illud hospitium jam pervenerunt, quam qui sinuosum adhuc præruptumque hujus vitæ iter emetiuntur. Ac nos ad hunc modum consolaberis.

3 Jam vero gregis merorem qua ratione minues? Primum si te, sub cuius pennis conquiescere omnibus honestum est et expetendum, cujusque vocem ardentius sitimus, quam purissimos fontes qui siti correpti sunt, Antistitem illi ducentem non defuturum pollicearis. Deinde si nos eo adduxeris, ut ne nunc quidem nos a Pastore illo bono, animamque suam pro ovibus ponente relictos esse confidamus: quin potius eum et adesse, et pascere, et viam præire, et oves suas cognoscere, vicissimque a suis cognosci, non illum quidem corpore, sed spiritu nobiscum versantem, ac pro gregis salute adversus lupos bellum gerentem, nec quemquam latronum more caulam transilire, atque animas veritatis doctrina recte institutas peregrina voce distrahere, furtimque interciperentem. Nec dubito quin hoc nunc quoque magis postulatione sua faciat, quam prius doctrina: quippe qui excussis corporeis compedibus, ac fæce illa, mentis puritatem turbante liberatus, propius jam Deo jungitur, ac nudus primam illam purissimamque mentem nudam alloquitur, Angelorumque classe ac libertate (si tam audacter loqui fas est) donatur. Sed hæc pro tua dicendi facultate spiritusque potentia rectius per te ipse, quam tibi submonstrare possim, philosophaberis atque constitues.

4 Ceterum ne virtutum illius ignorantia fiat, ut longe infra rei dignitatem oratio tua subsistat, paucas quasdam laudes ex iis, quas in eo perspexi, leviter adumbrabo, primisque lineis informabo, ac deinde tibi eximio harum rerum pictori opus in manus tradam, ut virtutis illius pulchritudinem accuratius

expolias, eamque tradas memoriæ hominum sempiternæ. Ille igitur, ut patriam, genus, corporis dotes, externum splendorem, ceteraque quibus gloriari mortales solent, ad encomiorum leges remittam, atque ab his, quæ nobis prima sunt maximeque propria, initium dicendi faciam, radicis nequaquam egregiæ, nec ad pietatem commode natæ, nec in domo Dei plantatæ surculus extitit, (priora enim postremorum fiducia non erubescō) quin potius admodum præpostera ac portentosa, ex duabus rebus valde contrariis, nimirum Gentili errore atque legali vanitate conflata: quarum ambarum partes quasdam fugiens; ex quibusdam rursus partibus constituta et coagmentata est. Nam qui in ea sunt hæresi, ex Gentilium quidem religione simulachra et sacrificia ita rejiciunt, ut ignis interim et lucernarum cultum retineant; ex Judaismo autem ita Sabbatum colunt, certisque cibis sordide abstinent, ut tamen Circumcisionem repudient. Atque humiles et abjecti homines Hypsistariorum nomen sibi arrogat, solumque Omnipotentem venerantur. Hoc ille modo cum ad impietatem biformis quispiam esset, in quem tandem virum mutatur? Equidem statuere non possum, gratiamne illam a qua vocatus est, an illius animum ac voluntatem magis laudare debeam. Utumque sit, usque adeo ab ea lippitudine, quæ mentis ipsius oculis inhærebat, repurgatus est, tantaque celeritate ad Christianæ doctrinæ veritatem accurrit, ut quod superni Patris veræque hereditatis causa et matre et bonis aliquantisper carere sustinuerit, æquiorique animo hanc ignominiam, quam summus alii honores, tulerit, minus ipse mirer, licet alioqui admiratione in primis dignum. Quid ita? Quoniam hæc gloria illi cum multis aliis communis est, omnesque magna illa Dei sagena includi, ac Piscatorum doctrina irretiri oportet: tametsi alii citius, alii serius ab Evangelio comprehendantur.

5 Quod autem mihi ex ipsius rebus potissimum admirari subit, hoc necessario dicendum est. Ille ante etiam quam ad nostram caulam se contulisset, noster erat. Morum quippe probitas eum nobis vendicabat. Nam quemadmodum ex nostris plerique nobiscum non sunt, quos scilicet a communi corpore flagitiosa vitæ ratio separat; sic contra permulti exterorum a nobis stant, quicumque nimirum fidem moribus anteverunt, ac solo Christiani nomine carent, cum rem ipsam habeant. Quo in numero meus quoque pater erat, ramus quidem ille alienus, ceterum morum honestate ad nos propendens. Ac temperantiæ quidem laude adeo excelluit, ut idem simul et amabilissimus et moderatissimus esset: quæ duo haud facile concurrere solent. Justitiæ autem illius quod majus illustriusque argumentum afferri potest, quam quod in magnis Reipub. muneribus administrationibusque versatus, ne teruncio quidem facultates suas auxerit: idque cum alios cerneret publicis bonis Briarei manus, ut dici solet, injicientes, ac sclerato quæstu turgescentes? Sic enim opes injustis artibus collectas voco.

6 Prudentiæ porro quamquam hæc non exigua indicia sint, plura tamen oratio longius progressa declarabit. Pro his rebus fidem quoque, ni fallor, præmii loco retulit. Id vero quoniam pacto contigerit (neque enim res tanta silentio prætereunda est) perspicuum faciemus. Mulierem fortem quis inveniet? inquit sacra Scriptura, itemque bonum matrimonium non aliter quam Dei munere ac beneficio concinnari testatur. Qua in sententia profani quoque Scriptores fuerunt. Illorum siquidem hoc dictum est, Nullam bona uxore meliorem possessionem viro obvenire posse, nec rursus perniciosam improba. Quod si ita est, æquis hoc nomine fortunatior eo nominari potest? Sic enim existimo, si quis ab extremis orbis finibus, atque ex universo hominum genere præstantissimum

Invitat Basilium Gregorium ut defunctum laudet, et superstites consoletur.

Pro suis orat S. Gregorius jam defunctus.

Hypsistariorum secta, media inter gentiles et Judæos.

In hac secta vixit aliquandiu S. Gregorius.

Ad Christum convertitur.

Bonorum iacturam sustinet.

Etiam antea vitæ inculpata.

Eximie in publicis muneribus, temperantiæ et justitiæ.

Proverb. 31. v. 10. et c. 19. v. 14. Hesiodus.

Præclarum uxorem ducit.

Gen. 2.

Obsequentissima uxor pietatis magistram ei se præbet.

Pulchritudo animæ præferenda corporæ.

Vera nobilitas.

Opes tutæ.

Consanguinei pauperes, potissimum iuvandi.

Mater S. Gregorii Nazianzeni simul familia curam gerens.

Prov. 31.

Sacerdotes honorans; Jejunio et vigiliis dedita.

Virginitatem suspicimpta.

tissimum conjugium conciliare studisset, nullum usquam conjugium isto præstantius aptiusque reperiri potuisse. Sic enim virorum ac mulierum optima et præclarissima quæque in unum confluerant; ut hoc matrimonium non minus virtutis quam corporum nexus esset. Nam cum alios vincerent, se tamen ipsi mutuo propter virtutis æqualitatem et æquilibrium vincere non valebant. Et quidem illa quæ Adamo adjutrix data fuerat (nec enim hominem solum esse bonum erat) pro socia hostem se præbuit, pro conjuge adversariam: ut quæ voluptatis illecebra maritum in fraudem induxerit, ac per scientiæ lignum vitæ ligno exturbaverit. Huic contra mulier Dei beneficio concessa non modo adjutrix, minus enim id laudis et admirationis haberet, sed et dux et antesignana fuit; nimirum eum vitæ et sermone ad optima quæque suo exemplo ducens.

7 Quæ cum ceteris in rebus, sicut matrimonii leges ferebant, viro suo parere optimum esse iudicaret; fidei tamen pietatisque se magistram profiteri non verebatur. Quod illius factum cum mirifica laude dignum sit, tum vero admirabilior mariti laus est, qui lubenter cesserit. Illa enim est, quæ cum aliæ mulieres ob formæ elegantiam tam nativam quam fictam ascititiamque gloriari atque efferri animis soleant, ipsa contra hanc unam, quæ in anima divinaque imagine sive tuenda sive pro viribus repurganda posita est, pulchritudinem agnoscebat: pictum autem et arte quæsitum ornatum ad eas, quæ theatris delectantur, ablegabat. Unam item veram nobilitatem in pietate sitam esse censebat, atque in eo, ut unde ortum habuimus, et quo tandem perventuri simus, intelligamus. Unas insuper has tutas atque inviolabiles opes ducebat, nimirum Deo et pauperibus opes effundere, ac præsertim consanguineis, qui facultatis suis lapsi essent. Nam his necessaria tantum impertiri ejusmodi esse existimabat, ut calamitatis potius memoriam refricare quam eam depellere videretur: at prolixiore eosdem benignitate ac liberalitate complecti, id certi honoris plenissimique solatii esse.

8 Jam cum aliæ amplificandæ domus, aliæ pietatis gloria excellant (utrumque enim assequi difficile est) utroque nomine mulieres omnes superavit: tum quod utrumque horum excellentissime præstiterit; tum quod sola duo ista complexa fuerit. Rem enim familiarem industriam et solertia juxta leges mulieri forti a Salomone præscriptas ita auxit, quasi pietatem colere nesciret: Deo rursus divinisque rebus ita sese totam adjunxit, tamquam a rerum domesticarum procuratore plurimum abesset: neque ab alterutro horum quidquam impedita est, quo minus alterum impleat; quin potius utrumque alterius ope fulcivit et confirmavit. Ecquod orationis tempus, equis locus eam fefellit? (nihil enim toto die erat, quod prius ageret) imo vero eque unquam tam certam spem habuit, fore, ut simul atque precibus aliquid petisset, statim quod peteret, consequeretur? Ecquæ manum vultumque Sacerdotum æque verita est, aut omne Christianæ sapientiæ genus honoravit? Ecquæ jejuniis vigiliisque carnem suam magis extenuavit, aut diurnæ nocturnæque Psalmorum cantioni seipsam affixit? Ecquæ virginitatem magis suscepit, quamvis connubii vinculis astringi sustinens? Ecquæ orphanis ac viduis majori presidio fuit? Ecquæ lugentium calamitates ita sublevavit?

9 Atque hæc insuper, quæ quamquam parva, nonnullis etiam fortasse contemnenda videntur, quod quibuslibet non facile pateant (fit enim fere, ut quod assequi non possumus, ne credibile quidem, quo animi livore sumus, existimemus) a me tamen permagni fiunt: quoniam a fide et spirituali quodam ardore promanabant. Quo in genere illud est, quod in conventibus locisque sacris nunquam illius vox audita sit:

necessarias tantum illas et mysticas excipio. Quod si olim amplum et gloriosum altari erat, quod super ipsum nec securis ascendisset, nec visa aut audita esset ascia, (quo nimirum sublimius quiddam significabatur, nempe nativum et simplex esse debere arteque carere, quiddam Deo consecratur) cur non illi quoque ad laudem præclarum sit, quod silentii honore Sancta coluerit, quod venerandæ Mensæ nunquam terga verterit, nec divinum solum consputando inquinaverit; nec mulier alioqui facillima et suavissima, Gentilium umquam manibus dextram injecerit, labiisque labia miscuerit, necnon dicam adduci, sed ne impelli quidem adigique poterit, ut cum his qui mensæ impuræ ac profanæ erant, communem salem haberet, nec præter conscientiæ præscriptum nefariam domum præterire aut intueri sustinerit, nec aurem et linguam res divinas partim accipientem partim pronuntiantem Ethnicis narrationibus, theatricisque cantilenis conspurcari siverit (nihil enim profani sacrosanctis hominibus convenire putabat) nec, quod majori admirationi esse debet, corporis luctui tantum unquam indulserit, licet alioqui vel etiam externorum calamitatibus gravissime commoveretur, ut vel luctuosa vox prior erumperet, quam gratiarum actio, vel ex palpebris mystice consignatis lacrymæ fluere, vel tristis corporis habitus luculento die permaneret: tametsi multæ sæpenumero rerum acerbitates illi acciderint. Piæ enim ac religiosæ animæ esse censebat, divinis rebus humana omnia submittere.

10 Atque his obscuriora taceo, quorum testis est Deus, ac fideles ancillæ, quibus res ejusmodi concredebant. Nam illud quod ad me pertinet, ne commemoratione quidem fortasse dignum est, utpote qui ipsius spei nequaquam satis responderim. Quamquam fuit illustre illud ejus facinus, quod nos prius etiam quam nasceremur, Deo nihil futuri eventus metu exterrita, promisit, vitæque lucem ingressos protinus consecravit. Dei autem beneficium fuit, quod voti sui spe non omnino exciderit, nec victima, quam obtulerat, repudiata fuerit. Atque hæc virtutes partim jam ipsi inerant, partim imminabant, exiguis paulatim incrementis augescentes. Et quemadmodum Sol matutinus quidem radios suavissime diffundit, sub meridiem tamen acrius jucundiusque irradiat; haud secus illa cum in vitæ primordiis multa pietatis officia subobscurè ostendisset, splendidius ad extremum uberiusque fulsit.

11 Tum igitur vero acerrimum ad pietatem amplectendam stimulum domi habebat, qui eam sibi matrimonio junxerat, quippe quæ non, ut ille, ex oleastro in olivam inserta esset, verum jam olim et a majoribus Dei Christianique amore flagraret, virtutisque patrimonium a parentibus accepisset, nec proxima sua fide diversæ religionis maritum pati posset, nec licet alioqui patientissima femina singularique animi magnitudine prædita, hoc unum æquo placidoque animo ferre, ut dimidia tantum sui parte ob alterius partis aversionem Deo adjungeretur, nec ad corporum conjunctionem spiritus comexio accederet. Quamobrem dies noctesque supplex humique provoluta Deum pro sui capitis salute cum multis jejuniis ac lacrymis obsecrabat, ac viro etiam studiose instabat, eumque variis modis lucrari contendebat, probris, admonitionibus, obsequiis, simulatibus, et quod maximum erat, morum suorum probitate ferventique erga pietatem affectu, qua potissimum re animus flectitur, sponteque sua coactus ad virtutem emollitur. Nec vero aliter fieri poterat, quin assiduis tandem ictibus gutta lapidem excavaret, progressusque temporis quod tanto studio contendebat, perficeret, quemadmodum ex his, quæ sequuntur, liquido patebit.

12 Hæc igitur ipsa petebat, et in spe habebat, utpote fide quam juvenili ætate ferventior: neque enim quisquam præsentibus rebus atque ob oculos

PER
GREGOR. FIL.
Deut. 27.
In templis
præter preces
nihil loquitur.

Altari reverentiam exhibet.

Cum ethnicis non conversatur.

In adversis gratias agit Deo.

Filiam Deo promittit nondum natam.

Parentibus Christianis nata.

Rom. 11.

Pro viri conversione Deum orat.

Eum assidue hortatur ad fidem suscipiendam.

positis

PER GREGOR.
FIL.

Vir ad id vi-
sionem noctur-
na impellitur.

Psal. 121. v. 1.

Petit bap-
tismum præ-
sente S. Leon-
tio, de quo
13 Januarii.

Præter mo-
rem sectens
instituitur ad
baptismum, et
catechista ora-
tionem sacer-
dotii initia-
tioni, non ca-
techeticæ in-
stitutioni
præmitti so-
litam ex er-
rore recitat.

Exod. 19.

Baptizatus
luce divina
circumfundit-
tur.

Eum bap-
tizans sibi suc-
cessurum
prædicat.

Exod. 3.

positis perinde confidit, ut illa rebus quas spe conceperat: nec mirum cum divinæ liberalitatis periculum jam ab ea factum fuisset. Huic autem ad salutem adipiscendam adjumento erat, cum ratio ipsa curationem paulatim admittens, tum insomniorum etiam visio, quibus animam salute dignam plerumque Deus beneficio afficit. Sed quæ tandem fuit ista visio? Neque enim quidquam in tota narratione mihi perinde jucundum videtur. Putabat se quod ante nunquam fecerat (quamvis uxor in oratione frequens esset) ex Davidis

Psalms eam partem canere, *Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum Domini ibimus*. Novus erat et insuetus hic cantus: simulque cum cantu cupiditas ingreditur.

13 Quod ubi mulier intellexit, voti jam compos facta, oblatam occasionem arripit, visionem hanc in jucundissimam partem interpretans, beneficiumque magnitudinem animi lætitia declarans, salutemque adurgens, ne quid, quod vocationi obstaret, intercederet, negotiumque in quod tanto studio incumberebat, abrumperet. Ac proinde cum res ita nata fuisset, ut ad profligandum nuper exortum Aarii insanum dogma, quo divinitas scindebatur, permulti Episcopi Nicæam properarent, Deo sese veritatisque præconibus tradidit, ac desiderium confitetur, communisque salutis auxilium ab iis poscit, in quibus illustris quoque Leontius erat, qui Metropolin tum nostram moderabatur. Miraculum autem, quod hic quoque divina gratia editum est, si reticero, male profecto de ipsa gratia meritis videri possim. Hujus porro testes sunt non pauci. Spirituale quoddam erratum exactæ disciplinæ magistri committunt, idque quod futurum erat, superna gratia præsignat, ac sacerdotii forma cum Christiana institutione miscetur. O initiationem minime spontaneam! Etenim in genu flexus fidei elementis imbuitur: adeo ut multi non perspicacior tantum, sed etiam minore ingenii acumine præditi, non obscuris signis confirmati, quod postmodum evenit, prædicarent.

14 Non multum temporis interfuxerat, cum huic miraculo miraculum aliud adjungitur. Hunc autem sermonem piis auribus commendabo: nam apud profanas animas nulla res præclara fidem invinere potest. Ad eam regenerationem, qua per aquam et Spiritum renascimur, accedit, per quam Christiani nominis creationem atque consecrationem, terrenique ad spiritualem immutationem transitumque profitemur: et quidem cum ardenti cupiditate et luculenta spe accedit, nimirum pro viribus ante perpuratus, atque tum animo tum corpore multo majore cura diligentiaque lustratus, quam qui olim a Mose tabulas accepturi erant. Illis enim non ultra vestem exiguamque ventris compressionem ac brevem quamdam et extemporalem corporis castimoniam lustratio sese porrigebat: huic vero ad divinam illuminationem omnis intermedia vita præparatio quædam fuit, et purgationem præcedens purgatio, cælesti dono securitatem afferens: ut Baptismus vitæ puritati tuto committeretur, minimeque periclitaretur bonum illud in animi habitudine adversus gratiam audace. Egressum vero ex aqua lux et gloria eo animi affectu, cum quo ad fidei donum accessit, digna circumfulsit, nonnullis quidem etiam aliis perspicua (qui tum miraculum illud apud se continebant, idcirco efferre non ausi, quod unusquisque visionem hanc sibi obtigisse crederet, sed aliquanto post illud inter se disseminarunt) ei autem qui Baptistæ et initiatoris munere fungebatur, ita clara et conspicua, ut ne mysterium quidem pectore clausum tenere potuerit, sed eum, quem inungebat, sibi in Episcopatu successurum palam publiceque clamaverit.

15 Nec vero est, cur cuiquam id incredibile videatur, qui modo norit, quemadmodum Moses, cum vulgi opinione adhuc parvus esset, nec ullo honore dignus

haberetur, e rubo flagrante quidem illo, sed vim ignis minime sentiente vocatus sit, vel ab eo potius, qui in rubo utcumque se conspiciendum præbebat, primoque illo miraculo fidem auctoritatemque nactus fuerit; Moses, inquam, ille cui mare scinditur, panis depluit, petra aquam fontis in morem fundit, ignis ac nubis columnæ vicissim iter præmonstrant, manuum extensio crucem adumbrans, profligatis multis hostium millibus trophæum statuit. Idem Esaïæ illi gloriæ et Seraphinorum spectatori accidit: idem postea Hieremïæ, qui magnam adversus gentes et regna potentiam accepit. Ex quibus alter divinam vocem audit, ac priusquam vaticinandi provinciam obeat, carbone purgatur: alter antequam creatur, cognoscitur, et antequam in lucem prodeat, sanctitate donatur. Quin Paulus etiam, egregius, inquam, ille veritatis præco, Gentiumque in fide magister, cum infesto adhuc animo Ecclesiam vexaret, lumine collustratur, eumque quem persequeretur, cognoscit, magnique ministerii provinciam suscipit, omniumque aures et animos Evangelii promulgatione complet. Quid autem omnes eos enumerare attinet, qui a Deo acciti sunt, talibusque miraculis conciliati, qualibus ipse quoque pater ad fidei pietatem est confirmatus?

16 Nec vero dicere cuiquam licet, principia quidem talia tamque admiranda ac propemodum fide majoria exstitisse; ceterum ea quæ postea secuta sunt, pristinis virtutibus aliquam dedecoris notam inussisse, quemadmodum iis usu venire solet, qui rerum honestarum studio celerrime satiantur, porroque progredi non curant, vel etiam ad vitium omnino relabuntur. Non, inquam, hoc cuiquam dicere licet, verum et sibi et vitæ superioris vestigiis admodum institit: adeo ut inter se utraque bellissime congruerent, nempe et ea quæ sacerdotium præcesserant, cum his quæ in sacerdotio recte honesteque gessit; et ea quæ Episcopatum adeptus egit, cum his virtutibus quas ante eam dignitatem habuit: nec aliter exordiri deceat, quam quo modo ipse finivit, nec rursus in alium finem progredi, quam ut exorsus est. Enimvero sacræ præfecturæ munus nequaquam ipsi leviter temereque, ut nunc moribus receptum est, sed nonnullo interjecto temporis spatio delegatur: quo nimirum ad sui purgationem aliorum quoque purgandorum facultatem atque peritiam adjungeret: quemadmodum videlicet spiritualis ordinis lex exposcit.

17 Postquam autem Episcopus institutus est, uberius gratia celebratur, ut re vera Dei gratia et non hominum, nec sicut est apud Ecclesiasten, Impetus quidam licentiosus, spiritusque destinata ratio. Nam cum silvosam et agrestem accepisset Ecclesiam, non ita pridem ab Episcopis gubernari solitam, sed quæ ab uno tantum ex antecessoribus suis exornata fuisset, viro ut eximiis atque Angelicis moribus prædito, ita simplici, quam sint qui hac tempestate populo præsent, eoque etiam celerrime rebus humanis exempto per diu neglectam, et, quia nullius Antistitis cura excolebatur, desertam, et in vepres redactam: eam, inquam, cum talem accepisset, primum ferinos hominum mores haud magno negotio mitigavit, tum pastoralis artis sermonibus, tum etiam quod se velut spirituales quamdam statuam ad excellentissimæ ejusque actionis pulchritudinem expolitam ad imitandum proponeret.

18 Deinde in sacrarum Litterarum meditatione summa animi contentione versatus, quamvis serius ad hujusmodi studia sese contulisset, tantum eruditionis brevi collegit, ut nec aliis in rebus quoquam eorum, qui Theologiæ causa plurimum laboris exhausserunt, inferior esset; ac præterea singulare hoc a Deo beneficium acciperet, ut orthodoxæ fidei pater et magister existeret, non ut ætatis nostræ sapientibus mos est, pro temporum ratione varie se inflectens; nec fidei doctrinæque nostræ patrociniū am-
bigue

Similia in
aliis Sanctis
portenta.

Exod. 13, 14,
16, 17.

Esa. 6.

Hiere. 1.

Act. 9.

Fil postea Sa-
cerdos ac
deinde Episco-
pus.

Suos verbo et
exemplo exco-
liti.

Egregie eru-
ditus.

bigue ac veteratorie suscipiens, ut solent qui minus firmas fidei radices egerunt, aut veritatem cauponum ritu adulterant: quin potius et eruditae pietate et pios eruditionis laude antecellens, aut, ut rectius loquar, ita secundas doctrinae ferens, ut pietatis primas obtineret. Unum quippe Deum in Trinitate adorandum, tria autem in unam divinitatem collecta credebatur: nec aut unum asserendo Sabellii dogma fovebat, nec tria profitendo partes Aarii tuebatur, nempe vel divinitatem impie contrahens ac resolvens, vel eandem magnitudinis aut naturae diversitatem conscindens. Ubi enim sublimius unumquodque est, quam ut ingenio nostro cogitationeque comprehendi queat, quoniam tandem hic modo id quod praecellit, vel mente percipi poterit, vel doceri? Quanam porro immensae rei dimetiendae ratio futura est, ut quod rebus finitis convenit, divinitati quoque accidat, superioribusque et inferioribus gradibus definiatur? Haec secum animo considerans magnus ille homo Dei, vereque Theologus ac de his rebus a Spiritu sancto impulsus et instinctus, hoc (quid enim dicendum est?) effecit, ut nova Hierusalem, ac secunda quaedam Arca super aquas delata, quemadmodum ea magni illius Noe, secundique hujus mundi parentis haec Ecclesia diceretur: quippe quae in illa animarum illuvie, quae tum omnia passim obruebat, atque importunis haereticorum insultibus sublimis et incolumis enataret, quantoque aliis numero cedebat, tanto iisdem splendore et gloria superior esset: idemque ipsi accideret, quod Bethleem accidisse videmus, quam nulla res prohibuit, quo minus et parva civitas esset, et totius terrae metropolis, utpote Christi orbis conditoris victorisque parentem atque nutricem. Id quod hac demum conjectura facile colligetur.

19 Nam quo tempore a ferventiore Ecclesiae parte ob eam causam seditio in nos excitata est, quod literis quibusdam seditiosis verbis in pravam societatem furim pertracti fuissimus, solis illas cor habere, nec animam simul cum atramento foedasse, nigroreque affecisse creditus est, tametsi per animi simplicitatem abreptus fuisset, dolumque homo doli expertus minime vitavisset. Quin etiam solus, aut certe primus eos, qui a nobis ob pietatis zelum dissidebant, et sibi et ceteris reconciliavit, postremos a nobis separatos et primos reversos, tum ob ipsius reverentiam, tum ob dogmatis puritatem. Ita gravis Ecclesiarum jactatio tempestasque sedata est, ac procella in auram redacta orationibus consiliisque illius (liceat enim audacter dicere) fracta atque sublata, nobis interim et pietatis sociis et actionis. Qui cum in omni honesto negotio eum adjuvaremus, ac velut cursum assectaremur; tum hic quoque Dei beneficio multo maximam laboris studiique partem impendimus.

20 Verum hic sermo paulum ordinem suum antegressus hoc loco conquiescat. Quis autem tot illius virtutes aut enumerando recensere, aut multa praeterire cupiens, quod praetermittendum sit, facile reperire queat? Ut enim quidque animum subit, ita praestantius iis, quae prius effluerunt, esse videtur, illudque complector, magisque ancipitis sum animi, quid mihi sit omittendum, quam alii, qui in eodem orationis genere versantur, quid dicere debeant. Ita fit, ut mihi copia quodammodo in detrimentum ac penuriam cedat, mensque ipsa exploretur, dum illius laudes expendere et explorare conatur, nec superiorem inter pares invenire potest. Nam quod in tranquillis undis evenire cernimus, ut cum injectus calculus centrum effecerit, alius atque alius subinde circulus excitetur, continenterque in superficiem agitata externum circulum semper dissolvat; id mihi plane hic quoque accidit. Aliud enim in mentem venit, aliud supervenit, aliud dilabitur, atque in electione plurimum negotii molestiaeque habeo, quod ea

quae prius arripui, aliis postea in animum influentibus sese subducant.

21 Quis enim illo in negotiis administrandis diligentior? Quis in rebus domesticis sapientior, quandoquidem ipsi et domum et opes mediocres Deus, qui omnia praecclare varieque dispensat, impertit? Quis pauperibus, hoc est naturae pari honore praeditae contemptissimae parti, vel animo condolentior, vel manu liberalior ac munificentior? Sic enim haud dubie quasi alienorum bonorum procurator de bonis suis existimabat, pauperum inopiam, quantum poterat, sublevans, nec superflua dumtaxat, sed necessaria quoque in eam rem insumens (id quod hominis amicissime erga pauperes affecti clarissimum est argumentum) partemque dans non septem dumtaxat, sicut Salomonis lex ferebat, sed ne octavo quidem accedente sordidi tamen praeparique animi specimen ullum edens, verum libentius sua profundens, quam alii amplificent, vinculum et electionem tollens, hoc est, ut quidem interpretor, illiberalitatem, atque ejus qui stipem accepturus est, explorationem; sitne videlicet ea dignus, an indignus, nec murmuris verbum cum largitione coniungens. Quo vitio plerique laborant, qui quamvis largiantur, nequaquam tamen prompte et libenter tribuunt: quod quidem erogatione ipsa majus est et excellentius. Multo enim praestat ob eos, qui opem merentur, immerentibus quoque porrigere; quam dum metuimus ne in indignos beneficium conferamus, dignis etiam misericordiae officia denegare. Atque eo pertinere videtur, quod Scriptura inquit, panem in aquam quoque mittendum esse: utpote nec defluxurum nec periturum apud justum harum rerum ponderatorem, sed eo perventurum, ubi omnia nostra collocabuntur, ac tempestive occurrent, utcumque aliter existimemus.

22 Quodque maximum et pulcherrimum censendum est, ad illius liberalitatem mirus gloriae contemptus accedebat. Nam quamvis opes largiendique promptitudinem cum uxore communem haberet, quippe cum qua de praeclearissima virtute contendere; largiendi tamen curam ipsi ut optima et fidelissimae hujusmodi rerum dispensatrici magna ex parte relinquebat. Quam autem mulierem dico? Quae tanto tamque immodico largiendi amore flagrabat, ut ne Atlanticum quidem pelagus, aut si quid aliud maximum est, ad exhauriendum sufficere potuisset: quae Salomonis sanguisugam in contrarium aemulata est, inexplebili boni cupiditate insaturabilem ad malum aviditatem vincens, tamque ad bene de omnibus merendum prompta et alacris, ut nulla hujus rei satietate affici posset: quae denique non opes solum omnes, quas vel primum habuit, vel postea consecuta est, cupiditate sua minores existimabat; sed se quoque ipsam, si fieri potuisset, et liberos, ut ex ipsa saepe audivi, prompte ac lubenter vendidisset, ut in pauperum usus insumerentur. Huic totas largitionis habenas ille permiserat. Quae res mea quidem sententia praestantior est, quam ut hujus exemplum proferri possit.

23 Nam qui in pecuniis liberales extiterint, alios quoque facile reperire est, sive eas spectes, quae in publicas et urticas magnificentias perditae effunduntur; sive quae Deo per pauperes fœnori dantur, solaeque iis qui eas expendunt, reconduntur. Atqui nullam ex ea re hominum famam gloriamque captarit, haud ita facile reperiemus. Permulti siquidem ad impensas prompto animo faciendas sola honoris cupiditate ducuntur. Ubi autem largitio arbitris caret, ibi quoque largiendi languescit alacritas. Atque haec fuit illius beneficentia: pluraque etiam his ut vobis comperta relinquemus: adeo ut si quid hujusmodi de nobis commemoraretur, ex eo fonte dimanet, illiusque profuvii pars sit. Jam vero quis unquam cum majori Dei favore vel homines sacrario obtulit, vel ob injurias

PER
GREGOR. FIL.
In omnibus
providus.

Liberalis in
pauperes.

Eccles. II. V.
2.

Promptus in
danda eleemo-
syna.

Eccles. II. V. 1.

Distributio-
nem eleemosy-
narum uxori
relinquit, li-
berati in pau-
peres.

Prov. 30. V.
13.

In ea re glo-
riam fugit.

Honoris Dei,
13
jurias

Semper de fide
recte sentiens.

Haereticis re-
sistit.

Genes. 6.

Mich. 5.
Matth. 2.

Dissensiones
Ecclesiarum
sedat.

Multis virtuti-
bus clarus.

PER
GREGOR. FIL.
justitiæ et vir-
tutum cetera-
rum studio-
sus.

jurias ipsis factas zelo exarsit, aut sacram mensam profanis injecto pavore repurgavit? Quis tanta sententiæ integritate atque constantia parique justitiæ statera, vel causam disceptavit, vel scelus odio habuit, vel honore virtutem prosecutus est, vel optimos viros ceteris antetulit? Quis aut pari facilitate peccantibus ignovit, aut cum recte currentibus cursum iniiit? Quis cum utrumque tempus et virgæ et baculi perspectum haberet, baculo tamen magis est usus? Cujus porro oculi magis ad fideles terræ, cum alios omnes, tum præsertim eos, qui in solitaria et cælibe vita terram terræque commoda contempserunt, ac Deo vivunt?

Vere humilis.

24 Jam quis aut fastum magis coercuit, aut animi humilitatem amavit, idque non fecte ac superficialiter, quemadmodum plerique ex his, qui nunc sapientiæ studium præ se ferunt, atque in speciem belli sunt et elegantes, stultissimis utique mulierculis haud dissimiles, quæ nativa pulchritudine carentes, ad colores confugiunt, theatriceque, ut sic loquar, comptæ atque ornate sunt, ob venustatem invenustæ, atque ob fœditatem deformiores. Non enim illi in veste, sed in animi constitutione humilitas sita erat, nec cervicis depressio aut vox ad exilitatem composita, aut faciei nutus, aut promissa barba, aut oblonga caesaries, aut certus incedendi modus humilitatem mentiebatur (quæ ut ad breve quoddam tempus effingi possunt, ita quam celerrime coarguuntur: nihil enim simulatum constans est et durable). Quin potius idem et vita maxime sublimis et animo perquam humilis erat: cujusque ad virtutem nemo aspirare poterat, ad eisdem congressum quivis perfacilem aditum habebat. Quique ab aliis vestitus ratione non differebat, a fastu scilicet ac sordibus æque abhorrens, idem interno splendore multos antecellebat. Et cum ventris morbum aviditatemque inexplebilem comprimeret ac domaret, ita tamen in ea re se gerebat, ut hoc minime agere videretur: alterum ut se purgaret, alterum ne animo efferretur, instituti novitate gloriam aucupans. Etenim hominis esse arbitratur civilem vitam amplectentis, dicta, factaque sua omnia huc referre, ut nominis splendorem apud externos assequatur, quippe qui hac præsentis vita nihil beatius esse ducat: spiritualis autem et Christiani ad unam tantum salutem conjectos oculos habere, atque ea, quæ ad eam spectant, placida existimare, quæ vero ad eam nihil afferunt adjumenti, ut vilia nulliusque pretii aspernari: ob eamque causam partem eam sui, quæ aspectu sentitur, pro nihilo putare, atque in eo uno elaborare, ut pars interna quam bellissime valeat: eaque plurimi aestimare, ex quibus et ipse quam optimus futurus sit, et alios exemplo suo ad optima queque pertrahat.

Animi candore et innocentia maxime excellit.

Marci 3. v. 17.

25 Sed nulla in eo præstantior magisque propria, ac ne multitudini quidem ignota virtus fuit, quam simplicitas animæque candor et injuriarum oblivio. Namque ex vetustiore simul ac recentiore hominum memoria, alii quidem alia virtute, prout gratiam aliquam Dei beneficio consecuti sunt, floruisse creduntur. Job invicta in calamitatibus patientia, Moses et David clementia, Samuel oraculorum editione rerumque futurarum prospicientia, Phinees zelo, a quo etiam nominatur, Petrus et Paulus promulgandi Evangelii acrimonia et contentione, filii Zebedæi grandiloquentia, unde et filii tonitruum cognominati sunt (et quid ceteros enumerare necesse est, cum ad vos, qui eos nostis, orationem habeam?) at Stephanum patremque meum nulla res perinde nobiles et illustres reddit, atque animi simplicitas et innocentia. Ille siquidem ne in extremo quidem vitæ periculo eos, a quibus impetebatur, oderat, sed cum lapidibus obrueretur, pro lapidantibus preces fundebat, ut Christi discipulum decebat, cujus causa cruciatus quoque ipse præclarior illi erat, quam mors ipsa, quippe qui

Act. 7. v. 59.

Christo lenitatis patientiæque fructum offerret. Hic vero nullum temporis momentum inter objurgationem offensæque condonationem fluere patiebatur: adeo ut ignoscendi celeritas dolorem quoque ipsum pene anteverteret, atque surriperet. Ac nos quidem iræ divinæ faciem quamdam esse ex Scriptura sacra audimus et credimus, hoc est reliquias iræ adversus impios et sceleratos homines incitate: quandoquidem Dominus ultionum est Deus. Quamvis enim pro sua clementia ex asperitate in gratiam inclinet, non tamen peccantibus omnino parcit, ne benignitate atque ignoscendi facilitate deteriores fiant. At pater iis a quibus lacessitus esset, nihil reservabat, vir aliqui ab iracundiæ vulneribus non prorsus immunis, ac præsertim in rebus spiritualibus, in quibus a zelo vincebatur: paratus tamen armatusque, si res ita tulisset, atque adversus dolorem acerbitemque animi, tamquam adversus hostem, multo ante instructus et expeditus. Sic enim ne sexcenti quidem homines, ut dici solet, eum emovissent. Quin dulcis quoque hic illius animi motus erat. Nam nec illius furor erat secundum similitudinem serpentis animum occulte succedens, atque ad ulciscendum paratus, et ex prima commotione ad iram vindicandæque injuriæ cupiditatem prorumpens, verum apud aculeo similis, qui ita pungit, ut mortem non afferat: ac rursus humanitas et clementia tanta, quanta vix ab homine postulanda videtur. Rotas et flagra sæpe minabatur, ac præsto erant, qui hæc proferrent: tandem tamen vel in aurium compressionem, vel in maxillarum sugillationem, vel denique pugni in genam impactio-nem periculum desinebat. Sic minæ solvebantur. Vestes et calceamenta detrahebantur, atque humi stratus jacebat, qui facinus aliquod perpetrarat, confestim ab eo qui peccaverat, in eum, qui irascenti impigre observaret, ut malorum ministrum ira se convertebat. Quanam vero ratione clementior quisquam benigniorque videri potuisset, digniorque qui Christo dona offerret? Plerumque enim vix commoveri cœperat, cum eum, a quo commotus fuerat, statim excusabat, illius peccatis non secus ac propriis erubescens. Ros Solem potius matutinos radios diffundentem sustinisset, quam ut illæ iracundiæ reliquiæ in ipsius animo remanerent. Simul enim atque loquebatur, profinus ira cum verbis abscedebat, solum recti amorem velut aculeum quemdam infixum relinquens, nec tardius umquam Sole occumbens, aut iram, quæ prudentibus etiam viris exitum affert, producens, aut aliquam fœditatis suæ notam corpori imprimens: utpote cui in ipsa quoque jactatione atque perturbatione sua constaret serenitas. Ac proinde ipsi (res mira atque ab humanis sensibus aliena) contingebat, non ut solus objurgator esset, sed ut solus iis etiam, quibus succensebat, et amori et admirationi esset: quod videlicet in eo comitas objurgationis acrimoniam vinceret. Ac profecto a viro justo castigari præstat, quam ungi ab improbo. Illius enim asperitas etiam ipsa propter utilitatem suavis est: hujus contra ob morum perversitatem benignitas quoque suspecta.

Facile injurias condonat.

Psal. 74. 9.

Psal. 93.

Zelose alioqui in spiritualibus et iracundus; sed facile placabilis, et levius puniens.

26 Quamquam autem animo ita constitutus esset, morumque divina quadam simplicitate præditus, petulantibus tamen hominibus et contumeliosis ob pietatem terrori erat: imo, ut rectius loquar, nulla eos res alia male mulcabat, quam contempta simplicitas. Non enim fieri poterat, ut cuiquam bene vel male precaretur, quin ei statim vel diuturnum aliquid bonum, vel brevem molestiam afferret. Alterum enim ab intimo corde proficisceretur: alterum ab extremis tantum labiis manabat, ac paternæ cujusdam objurgationis rationem habebat. Quin etiam multis eorum, a quibus offensus fuerat, ne tardior quidem ac pedisequa, ut poetico verbo utar, vis illa ultrix occurrit: sed in ipso iræ articulo percussi sunt, respuerunt, ad eum accesserunt, ad genua acciderunt, veniam impetrarunt,

Mansuetus et clemens.

impetrarunt, honeste victi discesserunt, atque tum castigatione tum culpæ condonatione meliores facti sunt. Nam sæpenumero magni ad salutem momenti est ignoscendi facilitas, eum qui injuriam intulit, pudore coercens, atque a metu ad amorem et benevolentiam, multo tutiorem certioreque traducens. Castigati porro sunt, alii a bobus jugo vexatis, et, quod nunquam antea ipsis acciderat, repente incursantibus excussi atque disjecti, alii ab equis mansuetissimis etiam obedientissimisque jactati et proculcati, alii intolerandis febribus perpetrati facinoris imaginatione correpti, alii aliis modis eruditi, atque ex his quæ perpessi fuerant, obedientiam edocti.

Asperitatem simplicitate temperat.

27 Sed fuerit sane tanta tamque illustri humanitate et clementia: industria tamen eaque virtute, quæ in rebus gerendis versatur, cuiquam alii decebat? Minime. Verum idem et lenis ac placidus erat, ut si quis unquam; et in agendo peræque strenuus. Nam cum hæc duæ res fere inter se pugnent et adversentur, simplicitas nimirum et asperitas, alteraque mansuetudinem cum inertia conjunctam habeat, altera rebus quidem agendis apta sit, verum humanitate careat: ille utrumque mirifice complexus est, ut et tamquam asper et vehemens rerum actionibus incumbere cum mansuetudine: et tamquam a rebus gerendis alienus, se submitteret cum industria: idque et in præfecturæ munere et loquendi libertate, et in omni genere gubernationis. Sic enim serpentis circa malum prudentiam cum columbæ circa bonum simplicitate commiscuit, ut nec prudentiam in malitiam, nec simplicitatem in stoliditatem degenerare sineret: sed ex ambabus, quoad ejus fieri poterat, unam virtutis speciem efficeret numeris omnibus absolutam.

Matthæi 10. v. 16.

Miraculis clarior.

28 Hunc igitur virtute tali præditum, ita in Episcopatus munere versatum, atque ejusmodi gloriam apud omnes adeptum, quid mirum signis quoque, quibus Deus pietatem confirmat, dignum habitum fuisse? Horum porro miraculorum quæ in eo patrata sunt, hoc unum est. Morbo laborabat, ac male affecto erat corpore. Quid autem mirandum, si pii quoque viri calamitatibus vexentur, sive ad exigui limi purgationem, sive ad virtutis explorationem experimentumque patientiæ, sive denique ad imbecillorum eraditionem, qui in illis fortiter adversa perferre condiscunt, afflictionibusque minime frangi ac debilitari? Morbo igitur laborabat, et quidem tum, cum sanctum et nobile Pascha, diem, inquam, illum dierum Regem, noctemque luculentam peccati tenebras discutientem, qua nos cum copioso lumine salutis nostræ festum agimus, quique cum luce propter nos extincta mortificati eramus, iidem ea resurgente simul excitamur. Hoc tempore morbus urgebat. Is autem, ut breve faciam, talis erat. Febris quædam ardens et peracera internas omnes corporis partes exurebat, vires collapsæ erant, nihil stomachus appetebat, somnus excesserat, quo se verteret nesciebat, ac deficiente arteriarum pulsu subinde concidebat. Jam oris interiora atque adeo palatum ipsum, et quicquid eo superius pendet, tot tamque continuis tetrisque ulceribus scatebant, ut ne aquæ quidem facilis et periculo vacuus meatus esset. Nec vero aut medicorum artes, aut amicorum ac necessariorum quamlibet assiduæ preces, aut ulla cura ac medela morbo depellendo par esse poterat. Atque hic eo valetudinis statu erat, parvos quosdam ac deploratos spiritus ducens, ac ne præsentem quidem agnoscens, totusque in peregrinationem incumbens, resque jam pridem expeditas ipsique præparatas. Nos vero in ade sacra Sacerdotes simul et supplices eramus (desperatis videlicet omnibus aliis remediis ad magnum Medicum, et noctis illius potentiam tamquam ad extremam opem auxiliiumque confugientes) quid dicam? festumne ut ageremus, an ut lamentaremur? dieine solemnitatem ut lætis animis celebrarem, an ut illum velut jam e

Ægrolat.

In morbis desperatis ad Deum et preces recurrendum.

vivorum numero sublato funereis honoribus ornarem? Quas tum lacrymas universus populus profudit! Quas voces et clamores! quos hymnos Psalmorum decantationi admiscuit! A sacra domo sacrificium, a mysterio mysteriorum arbitrum et antistitem, a Deo dignum adstitem requirebat: idque præcimente mea Maria tympanumque non triumphale, sed simplex pulsante, ac tum primum frontem præ dolore perfricante, populique simul ac Dei fidem cum clamoribus implorante (illius, ut dolentis vicem doleret, lacrymisque insuper obnixè contenderet; hujus, ut precantes exandiret) ipsumque adeo miraculorum omnium (ingenium enim acuit dolor) submonente. Quid hic igitur noctis illius, et jacentis ægroti Deus facit? Mihi ad eorum quæ sequuntur narrationem progredienti coherescere subit: ac vos etiam cohorrescatis, velim: nec tamen fidem orationi detrahatis: neque enim fas est, et nobis, et de illo verba facientibus fidem abrogare.

29 Mysterii tempus aderat, et religiosa et veneranda statio, commodoque ordine collocata multitudo, sacris quæ peragebantur, cum silentio acquiescens, cum ille ab eo, qui mortuos ad vitam revocat, et a nocte sacrosancta excitatur. Primum ægre ac paulum se movet, deinde firmius: mox perexilli et obscura voce famulum quemdam ex his qui domi manserant, nominatim accitum præsto esse, vestem dextramque porrigere jubet. Quo prompte et cum stupore obsequente, ipse manu tamquam scipione nixus Mosem illum in monte præcantem imitatur, languidisque manibus ad orationem compositis vel cum populo vel ante populum mysteria celebrat, paucis quidem atque infirmis, quibusque poterat, verbis: ceterum mente, ut mihi videtur, integerrima (rem miram) sine sacrario in sacrario, sine altari sacrificus, Sacerdos procul a mysteriis remotus. Atque hæc illi Spiritus sancti munere contingebant, ipsi quidem cognita, ceterum a præsentibus haudquaquam animadversa. Postea Deo pro beneficiis erga homines collatis gratam orationem, ut moris est, subjunxit, populoque bene precatus, in lectulum rursus se conjecit, cumque non nihil cibi admisisset, somnoque se dedisset, animo recreatur, auctaque paulatim sanitate, cum novus ille solemnitatis dies (ita enim Dominicam eam appellamus, quæ resurrectionis Dominicam prima excipit) advenisset, in templum se confert, ac cum omnibus Ecclesiæ copiis salutis Encæniam celebrat, ac pro restituta valetudine gratiarum sacrificium offert. Quæ quidem res miraculo illo quod in Ezechia editum est, meo quidem iudicio nequaquam inferior haberi debet: quem in morbum lapsum et deprecantem vitæ acceptione et incremento Deus honoravit: idque per retroactam (ut ipsemet qui salutem accepit, precibus contenderat) graduum umbram indicavit, simul gratia ac miraculo Regem ornans, et diei augmento dierum augmentum confirmans.

30 Idem miraculum circa matrem aliquanto post contigit, quod etiam ipsum commemorare operæ pretium est, ut et eam honore, si qua unquam alia, dignam honoremus; et patri hac narrationis societate rem gratam faciamus. Hanc quoque morbus invadit, fortem alioqui feminam et generosam, atque omni vitæ tempore commoda valetudine usam. In multis autem doloribus, ne sermonem longius producam, nihil eam perinde disruciebat, atque inedia, qua multos jam dies periculose afflictabatur, neque hujus mali remedium ullum inveniebat. Quoniam igitur modo eam Deus aluit? Non manna pluens, ut olim Israeli; aut petram frangens, ut sitiienti populo fontem aperiret; aut per corvos pascens, ut illum Eliam; aut per Prophetam in sublime raptum satians, ut Danielem antea, cum fame in lacu vexaretur. Quoniam ergo modo? Visum est ipsi me, quem charissimum habebat (neque enim quemquam alium nostrum

PER GREGOR. FIL.

Exod. 13.

Populo orante, mirabiliter ex morbo desperato convalescit.

Exod. 17.

4. Reg. 20.

Mater S. Nazianzeni a periculoso morbo convalescit.

ne

PER
GREGOR. FIL.
Nazianzenus
matri præce-
teris carus.

ne in somnis quidem mihi præferebat) noctu repente supervenientem cum canistro candidissimisque panibus pro meo more benedictis atque signatis eam aluisse, sicque convaluisse, viresque collegisse. Ac nocturnæ visioni veritas respondebat. Ab eo enim tempore ad se rediit, spemque meliorem concepit, quemadmodum dilucido et perspicuo argumento declaratum est. Nam cum postero die ad eam matutino ingressus, primum solito hilariorem vidissem, deinde hæc consueta: Ut se noctu habuisset, ecqua re opus haberet, percunctatus essem; Tu me, respondit illa sæpe incunctanter et tranquillo vultu, nate nutritivisti, ac postea rogas ecquid valeo? Simulque nutu mihi ancillæ significabant, ne contradicere, sed prompte responsum hoc acciperem: ne patefacta rei veritate mœrore frangeretur.

Parentum
precibus nau-
fragium evadit
Nazianzenus,
nondum
baptizatus.

31 Unum adhuc utrique commune adjungam. Cum Alexandria per mare Parthenicum in Græciam navigarem (navigabam autem intempestiva prorsus anni parte animo ita perpellente, in navi Æginæa, nam id me vel maxime impulit, quod in nautas mihi familiares incidissem) cum, inquam, navigarem, paulumque processissem, tam atrox tempestas exorta est, ut non multas pares meminissent, qui mecum vehabantur. Hic omnibus mortis timore percussis, ipse animæ mortem gravius pertimescebam. In periculum enim miser veneram, ne baptismo non initiatus e vita discederem; spiritualem aquam inter exitiosas et mortiferas undas desiderans. Ac proinde clamabam, obsecrabam, spatium quoddam temporis expetebam: conclamabant etiam in communi licet vitæ discrimine qui simul navigabant, et quidem gravius, quam quidam e familiaribus meis ac necessariis, benigni videlicet hospites et humanitate præditi, atque ex periculis hoc doctrinæ assecuti, ut aliorum calamitate moverentur. In hoc malo, quo tum eram, parentes quoque versabantur, per noctis visum in periculi partem venientes, atque e terra opem ferebant, vim fluctuum precibus velut excantantes: quemadmodum postea subducta temporis ratione domum reversi cognovimus. Quod etiam nobis salutaris somnus indicavit, cum tandem aliquando eum remittente nonnihil tempestate cepissemus. Furiam mihi tenere videbar, truculentum quiddam intuentem, periculumque minitantem: hanc enim nobis perspicue depictam nox proponebat. Alius ex vectoribus (puer is erat mei studiosissimus et amantissimus, meaque causa vehementer anxius) cum eo statu essem, matrem meam sibi videre videbatur, quæ mare ingressa navim prehensam haud magno labore ad terram pertraheret: fidemque faciebat hæc visio. Tranquillabatur enim mare: statimque citra magnam vexationem Rhodum appulimus. Hujus ipsi periculi donum extitimus. Ut enim nos Deo vovimus, si discrimen effugeremus, ita periculo defuncti nosmetipsos obtulimus.

Mater nauæ
in somnis ap-
paret navim
ad terram
pertrahens.

Vovet se Deo
in periculo
Nazianzenus.

Julianus apo-
stata Christianos
persequitur.

32 Ac de his quæ utrique communia sunt, hæc nobis dicta sint. Mirari autem jam pridem quosdam eorum arbitror, quibus illius vita perspecta est et explorata, quid sit, cur cum in his rebus ita immorati simus, ac si sola hæc argumenta laudis haberemus; turbulentorum tamen temporum, quibus eum velut instructa acie sese opposuisse constat, mentionem facere distulerimus: tamquam ea vel incognita habeamus, vel non ita magna et præclara ducamus. Age dum igitur hæc quoque superioribus adjiciamus. Tulit nostra ætas primum, et, ut opinor, postremum malum Imperatorem, Dei mentisque desertorem. Hic parum amplum esse arbitratum Persas imperio suo subjicere, magnum vero et gloriosum Christianos in potestatem redigere, simulque dæmonibus, a quibus ducebatur, ita suadentibus, nullum genus impietatis prætermittēbat, nunc alliciendo, nunc comminando, nunc fallendo, nec callidis solum artibus, sed vi etiam homines ad se pertrahendo. Nec tamen ejus ita obscura

esse consilia poterant, quin satis omnes animadvertent eum versutis consiliis persecutionem tegere: nec rursus apertam vim intentabat: quo alterutro saltem modo caperemur, vel fraude circumventi, vel per vim expugnati. Hunc porro qui magis aut contempserit aut opprimerit, equis tandem reperietur? Ac contemptio quidem cum multa alia signa proferri queunt, tum argumento etiam esse possunt sagittarii illi, eorumque prefectus, quos in Ecclesias nostras immiserat, ut eas vel voluntate sibi adjungeret, vel armis subigeret. Nam cum plerisque aliis oppugnatis huc quoque cum eadem animi ferocia venisset, ac pro imperio et potestate templum sibi dedi jussisset, tantum abfuit, ut quidpiam eorum quæ cupiebat, perficeret, nisi patri meo vel suo tempore consilio vel cujusdam admonitu protinus cessisset, calcibus etiam casus discessurus fuerit. Ita in illum furore et zelo templi Sacerdos astuabat. Pestem autem et exitium qua tandem ratione quispiam illi magis conflasse videri queat, quam et publice conjunctis totius populi votis et orationibus impium fundens ac profligans, ac ne temporis quidem turbinem reformidans, et privatim nocturnam adversus eum aciem opponens, hoc est humi cubitatione seniles et roscidas carnes conficiens, et lacrymarum fonte pavementum proluens, in annum etiam ferme integrum, idque eum solum, cui res occultæ perspectæ sunt, arbitrio faciens, ac propter pietatem ab ostentatione, sicut jam diximus, alienam, sedulo adnitens, ut nos res ea lateret. Atque omnino latuisset, nisi ipse aliquando ex improviso cubiculum ingressus, humilisque decubitus signa conspicatus, atque ex quodam ipsius famulo quidnam hoc esset percontatus, noctis arcanum intellexissem.

Ejus militibus
fortiter resistit
Gregorius
pater.

Orationes et
penitentias
contra eum
suscepit.

Cæsarea ad
tumultus pro-
clivis.

33 Alteram ejusdem temporis ejusdemque fortitudinis narrationem accipite. Cæsarea civis de Archiepiscopi creatione factiose inter se contendebat (nam alter clanculum se abduxerat, alter requirebatur) acrisque seditio erat, compressusque atque sublatus nequaquam facilis. Præter id enim, quod in hac re, præsertim ob fidei fervorem, natura sua ad tumultus excitandos proclivis est ea civitas; cathedræ insuper illius splendor et gloria contentiois acrioris causam afferebat. Atque hoc statu res erat, ac nonnulli Episcopi aderant Archiepiscopum electuri. Sed cum in plures sententias popularis multitudo distraheretur, alique alium proponerent (quemadmodum in hujusmodi negotiis fieri consuevit, prout quisque vel ejuspiam benevolentia, vel Dei pietate movebatur) tandem plebs tota uno consensu primarii ordinis virum unum, eximia illum quidem vitæ probitate præditum, nondum tamen divino Baptismo consignatum, invitum et repugnantem corripientes, simulque militaribus copiis, quæ tum in urbem venerant, opem afferentibus, in sublimi Sede collocarunt, Episcopisque obtulerunt, ab iisque petere insisterunt, ut eum salutaris aqua tingerent, atque Archiepiscopum nominarent, suasioni interim vim admiscentes, non id quidem admodum graviter et modeste, admodum tamen pie atque ardentem. Nec enim ejusquam virtus aut pietas oblata occasione clarius emicuit. Sed tum quid factum est, quoque progressus est tumultus? Coacti sunt, rore purifico hominem perfuderunt, Antistitem pronuntiarunt, in throno collocarunt, manibus tamen potius quam voluntate sinceroque animi affectu, sicut postea declaratum est. Ut enim volentes lubentesque discesserunt, ac quæ vellent, libere decernere poterunt, consilium inter se ineunt, haud scio an spirituale, sed ineunt tamen, atque omnia quæ gesta fuerant, abrogare statuunt, eamque institutionem, ut minus legitime factam pro irrita habere; vim ei, cui non minor vis illata fuerat, objicientes, ac sermones quosdam petulantem magis quam sapienter eo tempore jactatos urgentes. At magnus Episcopus noster, æquusque rerum æstimator, nec cum iis, qui hujusmodi

Eusebius non-
dum baptiza-
tus eligitur
Cæsarensis
Episcopus in-
vitus.

Electionem
retractant
Episcopi.

*Obstitit iis
Gregorius.*

hujusmodi consilium inibant, abductus est, nec eorum sententiam comprobavit: sed constans atque invictus permansit, haud minus quam si nullam omnino vim perpressus fuisset. Nam cum utrisque vis allata fuisset, vel vicissim accusandos eos esse dicebat, si ipsum accusaret, vel culpa solvendos, si ipsum culpa solverent, vel, quod justius erat, ne absolvendos quidem, tametsi ipse crimine solveretur. Si enim ipsis venia deberetur, utique et illi: sin illi nullo modo parcendum esset, multo iis minus delicti veniam esse sperandam. Longe enim ipsis honestius tum futurum fuisse periculum subire, atque omni ratione obsistere, quam insidias postea moliri: eo praesertim tempore, quo veteres inimicitiae potius essent deponendae, quam novae excogitandae. Sic enim se res habebat. Aderat quippe Imperator adversus Christianos fremens, atque hanc electionem irato infestoque animo ferens, gravesque in eum, qui Archiepiscopus institutus fuerat, minae jactabantur, atque in novacula acie sitae res civitatis erant, ab eone die in rerum natura esse desineret, an servaretur, ac clementiae humanitatisque nonnihil impetraret. Ad eum enim dolorem, quem ob Fortunam secundioris fortunae tempore solutam eversamque capiebat, nova haec atque insolens Praesulis electio accedebat, quam publici juris convulsio nem atque oppressionem interpretabatur. Quin ipse quoque provinciae Praefectus rationes conquirebat, quibus temporis atrocitati obsequi, et eum malo aliquo posset mulctare: ne erga eum quidem aliqui amice ac benevole affectus; sed, quia adversas in Repub. partes tuebatur, inimice atque infense. Quocirca eos a quibus electus fuerat, velut accusatores illius futuros per litteras accersebat, non jam leniter et remisse, sed minis etiam quibusdam additis, tamquam hoc Imperator flagitaret.

*Praefectus
provinciae eu-
pit rescindi
electionem.*

*Gregorius
magna liber-
tate rescribit
ad laicos ista
non pertinere.*

*Reprimitur
Imperator et
Praefectus.*

*Moritur
Eusebius.*

34 Cum igitur pater de ea re epistolam accepisset, sine ullo metu ac cunctatione ulla responsum hujusmodi dedit: ex quo animadvertere licet, quae in eo animi libertas fuerit, quove spiritu acta. Nos, inquit optime Praefecte, rerum omnium quae geruntur, censorem unum ac Regem habemus, qui nunc armis oppugnatur. Is et praesentem electionem expendet, quam nos rite ac legitime, atque ex ipsius voluntate fecimus. Vobis autem tametsi vim afferre, si ita tulerit animus, in proclivi sit; id tamen nunquam extorquebitis, quin ea quae facta sunt, ut recte justaque facta patrocinio nostro defendamus: nisi hanc vobis legem promulgare libeat, quibus ne limis quidem oculis res nostras aspicere fas est. Hanc epistolam Praefectus ipse, tametsi ad breve aliquod tempus stomachatus, mirifice suscepit: quemadmodum ex multis intellectum est, qui res illius perspectissimas habebant. Atque hoc et Imperatoris repressit impetum, et civitatem periculo, atque adeo nos dedecore atque infamia liberavit. Hoc civitatis exiguae cathedraeque summioris Episcopus praestitit. An non autem principatum ita tenere multo melius ac praeclearius est, quam e sublimioribus thronis declamare, ac rebus potius quam nominibus superiorem esse?

35 Jam quod in illius rebus gestis ordine quidem postremum, vi tamen et facultate primum et maximum, quis est tam ab orbe nostro remotus, ut nesciat? Rursus eadem civitas eandem ob causam seditione laborabat, eo nimirum, qui honesta et egregia vi ad Episcopatum pertractus fuerat, celeri morte abrepto, atque ad Deum, ejus causa in persecutionibus fortiter strenueque decertarat, profecto. Atque ea seditio quanto acrior et ferventior, tanto etiam stultior et absurdior erat. Non enim obscurum erat, quis praecelleret (quemadmodum nec inter sidera Solis praestantia ignota est) sed perquam clarum ac perspicuum, cum aliis omnibus, tum eximia praesertim ac purissimae populi parti, hoc est et sacris ministris, et nostris Nazaraeis, quibus vel solis, vel potissimum illis

electiones istas committi oportebat (sic enim nunquam Ecclesiis male esset) ac non iis, qui opibus ac potentia florent, aut stultae ac temerariae plebi, plebisque adeo ipsius vilissimo et contemptissimo cuique. Nunc vero parum abest, quin civiles magistratus meliore ordine ac disciplina regi existimem, quam nostros, qui divinae gratiae ascribuntur; atque hujusmodi res melius timore quam ratione administrari. Nam nisi ita esset, quis modo sanae atque integre mentis te relicto ad alium se contulisset, divine vir et sacrosancte; te, inquam, in manibus Domini depicto, matrimonii experte, nihil possidente, carne propemodum et sanguine vacuo; te, inquam, doctrina et verbis post Verbum inter philosophos sapiente, inter mundanos caelesti, sodali, inquam, ac socio meo, dimidiaque (audacius hoc dicam) animae meae parte, ac mecum et vitae et doctrinae communione conjuncto. Vellem mihi te apud alios libera oratione describere liceret, ac non coram ista te praesente perpendere, necesse ut habeam quam plurima parce laudare, ne in assentationis suspicionem incurram. Verum ut eo, unde oratio digressa est, redeam. Spiritus quidem hominem suum norat (quidni enim nosset?) ceterum obsistebat invidia; quorum autem, dicere me pudet, atque utinam nec ex aliorum sermone, qui res nostras comica dicacitate sedulo insectantur, eorum nomen audire liceret.

36 Sed haec, ut fluvii petras eas quas in medio fluxu offundunt, praetereamus, atque oblivione digna silentio tegamus: ad ea quae deinceps sequuntur, progrediamur. Probe sciebat vir spiritualis, quae Spiritus erant: ob eamque causam demissos omnes et abjectos affectus submovendos esse judicabat, nec coitionibus anticipatisque opinionibus certandum, nec plus gratiae, quam Deo tribuendum; sed unam tantum Ecclesiae utilitatem communemque omnium salutem ob oculos ponendam. Ac proinde litteras scribebat, monebat, populum conciliabat, Sacerdotes cum alios tum eos qui sacro munere fungebantur, obstabatur, discernere, etiam tum absens suffragium ferebat, canicie fretus in alienis quasi in suis auctoritate utebatur. Denique quoniam electionem legitimam ac regularem esse oportebat, cum unus ex eorum numero, qui Pontificem nominarent, desideraretur, e lectulose abstrahit, homo jam et senectute et morbo fractus, atque ad urbem in juvenili animi vigore contendit, vel potius emortuo corpore, ac paulum spirante defertur, magnificae parentationis instar hanc sedulitatem sibi fore persuadens, etiam si quid ipsi humanitas accidisset. Atque hic quoque miraculum contigit, minime dubiam fidem faciens. Labore corroboratur, alacritate vegetatur, negotium administrat, ad conflictum se parat, in throno Archiepiscopum collocat, domumque tandem reducit, non jam vehiculo tanquam sepulchro, sed tanquam arca divina usus.

37 Quo etiam in munere lenitatis illius, de cuius laude haud pridem verba facere desii, luculentius argumentum edit. Cum enim ipsius collegae contentionis, in qua victi fuerant, ignominiam, senisque omnibus in rebus auctoritatem et principatum gravissime ferrent, ob idque ipsi infensi essent, conviciisque eum incesserent, eos quoque tolerantia sua fregit ac superavit, maximum auxilium sibi in animi facilitate et humanitate positum reperiens, atque in eo, quod maledictis lacessitus maledicta non regerebat. Quid enim grave esset, si cum rebus superior fuisset, lingua se vinci pateretur? Quamobrem sic eorum animos lenitate sua cepit, ascito praesertim in sententiae suae auxilium tempore, ut ira in admirationem conversa ad eum ipsi excusatum venirent, genibus advolverentur, pudore ob ea quae prius admiserant suffunderentur, abjectisque odiis eo Patriarcha, Legislatore et iudice uterentur.

38 Haud disparis zeli ea illius contentio fuit, qua se haereticis opposuit, cum impii cum Imperatoris copiis

PER
GREGOR. PH.

*De electione
Basili con-
tentio.*

*Fortiter eam
suadet Grego-
rius.*

*Ad eam aeger
advolat.*

Convalescit.

*Mansuetudine
iratos militum
et sibi conciliat.*

*Haereticis se
opponit.*

PER
GREGOR. FIL.

copiis suffulti expeditionem adversus nos susceperunt, ut nos quoque in potestatem accepturi aliisque adjuncturi, jam ferme omnibus in servitutem redactis. Nam hic quoque non parvo nobis adjumento fuit, tum per se ipse, tum per nos etiam fortasse, quos velut non ignavos ac degeneres catulos in illos tamquam in sævissimas bestias immittebat, ad pietatem nimirum exercens. Unum habeo quod utrique succenseam (ac peto a vobis ne meam hanc dicendi libertatem ægre molesteque feratis : expromam enim animi dolorem, etiamsi gravis hic sermo futurus sit) quod me hujus vitæ malis offensum, ac solitudinem adamantem, ut hand scio an quisquam nostri sæculi, communemque hunc turbinem et pulverem omni celeritate vitare, salutemque meam in tuto collocare obnixio studio contendentem, nescio quo modo in hoc permolestum et insidiosum animarum forum per speciosum Sacerdotii nomen intulistis. Qua ex re multas calamitates partim jam subii, partim expecto. Nam qui mali aliquid jam perpessus est, vix induci potest, ut sibi melius aliquando fore speret, etiam si aliud persuadeat ratio meliora suggerens.

Ministerii sacri tempore, morbi dolores non sentit.

39 Sed ne illud quidem præterierim, quod cum in omnibus rebus fortem et tolerantem animum submioremque, quam ut corporis integumento cederet, præstitisset : tum vero postremo morbo, qui eum simul cum senectute adoriebatur, eoque diuturno et periculoso laborans, illud quidem cum aliis hominibus commune habuit, quod ægrotaret, hoc autem non ita commune, sed admodum peculiare aliisque miraculis congruens et consentaneum. Nam cum quotidie ac frequenter quoque quavis die, interdumque etiam hora dolore comprimeretur, solo ministerii sacri tempore confirmabatur, dolorque succedebat, quasi jussu et imperio fugatus.

Psal. 89.
v. 10.
Moriatur
fere 100
annorum,
45 Episcop.

40 Cum autem centum ferme annos vixisset, fines utique temporis nostro a Davide constitutos prætergressus, ex iis que in Episcopatu quinque et quadraginta, quod fere humanæ vitæ spatium est, exegisset : ita demum in bona senectute diem extremum claudit. Quonam modo? In orationis verbis ac gestibus, nullo vitii vestigio, plurimis virtutum exemplis relictis. Atque eo nomine major quam hominis conditio ferre videatur, ipsius veneratio in omnium linguis mentibusque versatur : nec facile quisquam reperietur, qui illius memoriam animo recolens, non etiam posita, sicut Scriptura loquitur, manu ad os suum, imaginationem quoque ipsam amplectatur. Hic illæ vitæ cursus fuit : hic vitæ finis.

Job 29. v. 9.

Magnificum
Sasimis tem-
plum edifica-
rat.

41 Et quoniam liberalitatis ipsius munificentiaque monumentum posteris relinqui oportebat, quodnam tandem aliud potius conveniebat, quam hoc templum, quod Deo et nobis extruxit (populi quidem largitione nonnihil adjutus, multo majorem autem sumptuum partem e suo impendens) opus sane memorabile ac prædicandum, magnitudine permulta, pulchritudine cuncta propemodum antecellens? Nam et octo æquilateris rectis in se occurrit : et columnarum ac porticum elegantia per laquearia in altum assurgit, et quidem ejusmodi picturis ornata, ut nec naturæ ipsi concedant. Quid quod superno cæli splendore collustratur, uberrimisque lucis fontibus spectantium oculis irradiat, ut veræ lucis domicilium? Ad hæc eximie materiæ spatii æquiangularis utrimque positus plurimumque intermedii loci complectentibus cingitur : ac præterea portarum et atriorum venustate præluet, accedentesque procul invitat. Nondum de externo ornatu loquor, de lapidum quadratorum atque in trinam conjunctionem aptatorum pulchritudine et magnitudine : quorum alii marmorei sunt, nimirum qui in basibus et capitibus, quibus anguli intercipiuntur, locati sunt, alii patrii quidem illi, non tamen exoticis inferiores. Nondum de variis et multiplicibus zonis, a fundamentis ad verticem

Descriptio
templi.

usque protensis atque intextis, cujus ea est altitudo, ut spectatorem damno afficiat, visum circumscribens. Quonam modo tanti temporis opificium tantique laboris et industriæ tam brevi sermone ob oculos ponerem? An hoc dixisse fuerit satis, quod cum ceteræ civitates multis extractionibus publicis privatisque decorentur, hæc vel sola nominis nostri famam apud multos illustrare potuit? Ac templum quidem ad hunc modum se habet. Quoniam autem Sacerdote etiam opus erat, hunc quoque domi acceptum offert : templi magnificentia dignum necne, dicere haud queo, sed tamen offert. Quandoquidem porro victimæ quoque requirebantur, has insuper adjungit, nempe filii afflictiones, atque in rebus adversis patientiam : ut Deus ab eo rationale holocaustum habeat, ac pro legali hostias spirituales victimam egregie consumptam.

42 Quid ais pater? Utrum ista sufficiunt, atque hanc vel prosecutricem, vel funebrem orationem ita accipis, quasi laborum eorum, quos juvenandis provehendisque meis studiis suscepisti, fructum tuleris, ac pro tuo veteri more pacem orationi concedis, eique ne modum excedat tædiumque pariat, finem imponis? An additamentum quoddam et corollarium desideras? Sed finem haud dubie status : satis quippe longam orationem habuimus. Hoc vero mihi bona tua venia adjicere liceat : Fac sciamus quæ tua sit gloria, quod lumen te circumstet : atque uxorem tuam aliquanto post, et liberos, quos adhuc vivens funere extulisti, et me quoque nequaquam jam ultra, vel certe perexiguuo tempore cum hujus vitæ miseriis conflictatum atque ante tabernacula illa hoc dulci tumulto suscipe, quem utrique nostrum condidisti, videlicet hic quoque Sacerdotem tuum et cognominem honore afficiens : veniamque tribue, sive quid dicendo prætermisimus, sive quid tua gratia assumptum minus commode tractavimus : ac denique cum gregem universum et omnes Episcopos, quorum pater vocatus es, tum me præsertim paterne a te et spiritualiter coactum gubernare, ne tuam vim usquequaque accusem.

Nazianzenus
patrem jam
defunctum
invocat.

43 At tu, quid censes, o meorum sermonum actionumque judex? Si hæc satis copiose disseruimus, tuoque desiderio satisfacimus, calculum adde, et accipiemus (nam profecto calculum tuum calculum Dei interpretamur :) sin autem et illius gloria et tua expectatione longe inferiorem orationem habuimus; in promptu est, qui suppetias ferat. In illius laudes vocem tuam tempestivæ pluvie instar expectatam immitte. Ac sane maximis te nominibus obnoxium habet, et ut pastor pastorem, et ut pater filium : quod ad gratiam attinet. Quid vero mirandum, si qui terrarum orbi per te intonuit, idem nunc fructum quoque aliquem ex tua voce percipiat?

Basilius
iterum ad
dicendum
invitat.

44 Restat jam, ut cum spirituali Sara præclari nostri patris Abrahæ conjuge et æquali funebrem sermonem habeamus. Non est, mater, eadem Dei hominumque natura, aut, ut in genere loquar, Superiorum et eorum qui in terra versantur. Apud illos enim constans et immortale est, tum hoc ipsum quod sunt, tum quaecumque ad illud pertinent. Quæ enim a rebus firmis et certis oriuntur, eadem quoque firma et solida esse necesse est. Res autem humanæ quo modo se habent? Labuntur et intereunt, et aliam atque aliam subinde mutationem capiunt. Vita quidem et mors tametsi inter se plurimum differre videantur, inter se tamen mutuo transmeant, vicissimque succedunt. Etenim vita ex corruptione parente nostrâ principium ducens, ac per corruptionem, hoc est perennem ejus quod præsens est excessum, iter faciens, in corruptionem tandem, nimirum in hujus vitæ finem definit. Mors contra, quæ non modo nos a præsentibus malis vindicat, verum ad supernam quoque vitam sæpe traducit, haud scio an proprie more appellari queat, utpote nomine magis quam re formidabilis. Atque absurde sane et præpostere affecti esse videmur, qui

ea

ea quæ formidolosa non sunt, extimescamus, ea autem quæ metuenda sunt, ut meliora magisque expectanda complectamur. Una vita est oculos ad vitam coniectos habere. Una mors, peccatum : animæ enim est interitus. Cetera quibus nonnulli insolentius efferruntur, nocturna quædam visa sunt, veris rebus imposturam facientia, et fallacia animæ spectra. Hoc animo si fuerimus, mater, nec ob vitam nos magnopere efferemus, nec morte nimium angemur. An vero mali quidpiam nobis acciderit, si hinc ad veram vitam migraverimus, si mutationibus, vertiginibus, satietatibus, ac turpi illa tributi pendendi necessitate liberati cum rebus certis minimeque fragilibus futuri simus, parvalumina circum lumen illud magnum tripudiantes?

Matrem viduam consolatur.

43 At te ab eo se junctam discruciaris? spes te oblectet. At acerba res est viduitas? audio, sed illi non acerba. Ubi porro charitatis bonum erit, si faciliora nobis ipsis dantes, asperiora proximo tribuamus? Imo quid est omnino, quod tibi acerbum videri debeat jam jamque morituræ? Instat fatalis dies, diuturna non erit hæc molestia. Ne ignavis cogitationibus res le-

vissimas oneremus. Magnis rebus privati sumus : at etiam consecuti fuimus. Atqui privari omnium est, adipisci paucorum. Quare mentem nostram illud non dejiciat, sed hoc potius consoletur. Æquum enim est meliora deterioribus cedere. Filiorum mortem adhuc florentium et ad vivendum idoneorum fortissime et sapientissime tulisti : fac etiam senilis corporis, jamque vita confecti (tametsi sensus integerrimos animæ vigor ipsi conservavit) abjectionem feras. At deest, qui tui curam gerat. An vero non tibi præsto est tuus hic Isaac, quem tibi omnium instar ille reliquit? Parva hæc ab eo postula, ut te manu fulciat, ut servilia officia præstet : majora hæc repende, maternam benedictionem, orationes, atque alterius ævi libertatem. Dolles te admoneri? Id vero laudo, namque ipsa multos admonuisti, nimirum eos omnes, qui in tam longo vitæ curriculo ad tuam sapientiam sese contulerunt. Quare ad te feminam in primis sapientem nihil hæc oratio pertinet : sit autem afflictis et lugentibus communis solatii medicina, ut se mortales prosequi mortales intelligant.

*PER
GREGOR. FIL.*

*Benedictio
materna.*

DE S. ALMACHIO SIVE TELEMACHO

MARTYRE ROMÆ.

*CIRCA AN.
CHR. CCCXCIV.
I JAN.*

*EX VARIIS
AUCTORIBUS.*

*S. Almachius
sive Telemachus
ethnicos
reprehendens
kalen. Jan.
occisus.*

Kalendis Januarii sanguinem pro Christi gloria fudit Almachius sive Telemachus; de quo Martyrologium Romanum : Romæ S. Almachii Martyris, qui jubente Alipio Urbis Præfecto, cum diceret: Hodie Octavæ Dominici diei sunt, cessate a superstitionibus idolorum et a sacrificiis pollutis; a gladiatoribus occisus est. Eadem cetera fere omnia habent Martyrologia, addit Beda, et Petrus de Natalibus lib. 2, cap. 3, hac de causa captum et a gladiatoribus occisum. Vetus Martyrologium Romanum: Romæ S. Almachii decollati sub Alipio Urbis Præfecto. ms. Martyrologium S. Hieronymi : Natalis Coronæ, qui jubente Asclepio Urbis Præfecto cum diceret: Hodie Octavæ Dei cæli sunt, cessate a superstitionibus idolorum et sacrificiis pollutis, a gladiatoribus hac de causa occisus est.

*Ex Oriente
Romam venit*

2 Rem gestam ita narrat Theodoretus lib. 3 historiae Ecclesiasticae, cap. 26. Honorius Europæ potitus imperio, pugnas gladiatorias, quæ Romæ olim fieri consueverant, tali inductus occasione sustulit. Telemachus quidam vitam excolens monasticam, profectus ex Oriente, hac de causa Romam contendit. Ac dum sceleratum illud edebatur spectaculum, in stadium ipse ingreditur, atque ad gladiatores descendens, mutuum inter eos dimicationem sedare nititur. Itaque crudelis cædis spectatores accensi iracundia, et a da-

mone, qui ex illa sanguinis effusione voluptatem capiebat, ad furorem impulsus, pacis auctorem lapidibus obruerunt. Qua re cognita Imperator admirabilis Telemachum in Martyrum invictorum numerum adseripsit; crudele autem illud spectaculi genus penitus sustulit. Hæc Theodoretus. Videtur igitur a spectatoriibus, forte et gladiatoribus, lapidibus primum appetitus sanctus Martyr, deinde jussu Præfecti ad sedandum populi tumultum comprehensus, moxque inaudita causa gladiatoribus iterum traditus trucidandus.

Lapidibus obruitur.

*Refertur in
numerum
Martyrum.*

3 Petrus Galesinius et Philippus Ferrarius hæc ad Diocletiani tempora revocant, quod non existiment sub religiosissimo Principe Honorio Urbis Præfecturam homini ethnico creditam. Sed quot post quoque magnis numeribus functi ethnici ac hæretici? Negant cultum idolorum tum viguisse. Non erat ita tamen penitus extinctus, ut non ludi profano more adhuc fierent.

4 Alipium vero hunc (qui aliis Asclepius, Asclippius; Palladio, Galesinio, et Ferrario Alypius, Adoni Alipius, Bellino et Maurolyco Olympius) censet Baronius Faltonium Probum Aliptum Q. Clodii Hermogeniani fratrem fuisse, qui post Ægypti Præfecturam gerens Joannis Anachoretæ congressu ad meliorem frugem videtur revocatus, ut ex historiae Lausiacæ cap. 23 patet : ideoque sub Theodosio potius quam Honorio hæc gesta censet Baronius.

Quis hic Alipius Urbis Præfectus.

VITA